

تفسیرهای شبهه‌دار و مبهم از نسبت بین نظامیان و انتخابات

امیدها به پایان دغدغه ورود نیروهای نظامی به عرصه انتخابات

مریم محمدپور

خارج کند.

امیدها به تأثیر بند ۱۶ سیاست‌های ابلاغی رهبر انقلاب درباره انتخابات

منتقدان مرزبندی میان فعالیت سیاسی و حزبی نظامیان می‌گویند که تأکید بر کنش سیاسی نظامیان می‌تواند در عمل به تقویت یک حزب و تضعیف جناحی دیگر بینجامد. بنابراین با وجود اینکه این مرزبندی پذیرفتنی است، اما در عمل چندان قابل اجرا نیست.

نمونه‌اش اظهارات سال پیش فرمانده سپاه در پاسخ به اظهارات رئیس‌جمهور بود که از سوی علی مطهری نماینده مردم تهران پاسخ داده شد. پاسخی که با این نقل قول از امام خمینی (ره) همراه بود: «برای سپاهی‌ها جایز نیست که وارد بشوند به دسته‌بندی و آن طرفدار آن یکی، دیگری طرفدار آن یکی. به شما چه ربط دارد که در مجلس چه می‌گذرد؟ در امر انتخابات باز هم به من اطلاع دادند که بین سپاهی‌ها باز صحبت هست، خوب انتخابات در محل خودش دارد [پرگزار] می‌شود، جریانی دارد، به سپاه چه کار دارد که آنها هم اختلاف پیدا کنند، این برای سپاه جایز نیست، برای ارتش جایز نیست. سپاهی را از آن تهی‌دی که دارد، از آن مطلبی که به عهد اوست باز می‌دارد و همین‌طور ارتش را.» (صحیفه امام، جلد ۱۹، ص ۱۲).

منتقدان دخالت نیروهای مسلح در حوزه انتخابات البته بند شانزدهم سیاست‌های کلی انتخابات را راهشگامی می‌دانند، مثلا محمدرضا عارف رئیس شورای عالی سیاست‌گذاری انتخاباتی اصلاح‌طلبان گفته: با این ابلاغیه، دیدگاه رهبری در این رابطه کاملا شفاف شد و قطعاً تمامی نهادهای نظامی و امنیتی این مسئله را رعایت می‌کنند و از ورود به انتخابات خودداری خواهند کرد. او به تاریخچه انتقادهای اصلاح‌طلبان به اینگونه دخالت‌ها اشاره کرده و یادآور شده «مسئله ورود نظامیان به انتخابات و جانبداری از نامزدهای انتخاباتی یکی از انتقادهایی بود که در همان زمان انتخابات ریاست جمهوری سال ۸۸ همواره مطرح کردیم و شخصاً در مبارزهای انتخاباتی سال ۹۲ نیز بارها این مسئله را بیان کردم و امروز باید از شورای نگهبان بخاطر نظارت دقیق برای رعایت این مسئله تقدیر کنیم.»

به نظر می‌رسد که با وجود همه اختلاف‌نظرهایی که میان مرزبندی سیاسی و حزبی میان فعالیت‌های نیروهای مسلح وجود داشته و دارد، بند شانزدهم سیاست‌های کلی انتخابات، قرار است تکلیف این ابهام چندین ساله را در این خصوص روشن کند.

هرچند نباید فراموش کرد این امر به معنی نادیده گرفتن حق نظامیان در مطالعه جریان‌های سیاسی و اشراف نسبت به مسائل روز سیاسی نیست، اما بدیهی است که هرگونه کنش سیاسی نباید برای فعالان سیاسی دغدغه رقابت با نیروهای مسلح را ایجاد کند، چراکه چنین دغدغه‌ای، می‌تواند بستر ساز آسیب‌های بعدی در حوزه سیاست باشد. آسیب‌هایی که سیاست‌های کلی انتخابات برای جلوگیری از شکل‌گیری آن ابلاغ شده است.

ورود به «دسته‌بندی‌های سیاسی» برحذر داشته‌اند اما آیا این به‌معنی نفی هرگونه فعالیت سیاسی است؟ امری که شاید بتوان امیدوار بود با سیاست‌های کلی انتخابات که از سوی رهبری ابلاغ شده است به آن پاسخی روشن و بی‌ابهام داده شود تا مهر پایانی بر تفاسیر متعدد از این موضوع باشد.

ابهام در تعریف نیروی مسلح

فسارغ از تفسیرهای متعددی که درباره چگونگی فعالیت سیاسی نیروهای مسلح وجود دارد، حتی در تعریف جامع نیروهای مسلح نیز نگرشی یکسان وجود ندارد. مثلا درحالی که برخی منتقدان، ادعای دخالت بسیج در انتخابات را در سالهای گذشته مطرح می‌کردند، برخی فرماندهان سپاه قائل به این بودند که بسیج به تمامی یک نهاد نظامی نیست و فرمانده سپاه پیش از این گفته بود بخشی از بسیج که ماهیت نظامی ندارد، می‌تواند در عرصه سیاست فعال باشد.

البته سپاه همواره دخالت بسیج در حوزه انتخابات را تکذیب کرده اما این نکته که بسیج ماهیتی مردمی و نه نظامی دارد، می‌تواند همچنان ابهامات درباره کنشگری سیاسی این نهاد را حفظ کرده و آن را از دایره منع دخالت انتخاباتی که رهبر انقلاب در سیاست‌های کلی انتخابات بر آن تأکید فرموده اند،

این نکته‌ای است که البته در وصیت‌نامه امام درباره آن آمده است: «نه تنها وصیت اکید من به قوای مسلح آن است که همان طور که از مقررات نظام، عدم دخول نظامی در احزاب و گروه‌ها و جبهه‌ها است به آن عمل نمایند؛ و قوای مسلح مطلقاً، چه نظامی و انتظامی و پاسدار و بسیج و غیر اینها، در هیچ حزب و گروهی وارد نشده و خود را از بازی‌های سیاسی دور نگه دارند. در این صورت می‌توانند قدرت نظامی خود را حفظ و از اختلافات درون‌گروهی مصون باشند. و بر فرماندهان لازم است که افراد تحت فرمان خود را از ورود در احزاب منع نمایند. و چون انقلاب از همه ملت و حفظ آن بر همگان است، دولت و ملت و شورای دفاع و مجلس شورای اسلامی وظیفه شرعی و میهنی آنان است که اگر قوای مسلح، چه فرماندهان و طبقات بالا و چه طبقات بعد، برخلاف مصالح اسلام و کشور بخواهند عملی انجام دهند یا در احزاب وارد شوند که - بی‌اشکال به تباهی کشیده می‌شوند - و یا در بازی‌های سیاسی وارد شوند، از قدم اول با آن مخالفت کنند. و بر رهبر و شورای رهبری است که با قاطعیت از این امر جلوگیری نماید تا کشور از آسیب در امان باشد.»

در واقع حضرت امام خمینی (ره) به‌روشنی نظامیان را از

مانند اینکه منع ورود نظامیان به عرصه سیاست، ناظر بر منع ورود به دسته‌بندی‌هاست و نسبیتی با تقویت نظام از حیث سیاسی ندارد. این منطق هرچند در اصل قابل پذیرش است اما دامنه تفاسیر مصداقی آن در ادوار مختلف انتخابات نشان می‌دهد که می‌تواند خطر نقض دغدغه‌های امام خمینی و مقام معظم رهبری را در پی داشته باشد.

تئوری‌های تفکیکی؛ دخالت در سیاست یا روشنگری؟

یکی از نمونه‌های این خطر، سال ۸۴ و در جریان طرح برخی ادعاها از سوی نامزدهای انتخابات ریاست‌جمهوری بروز یافت. در آن سال، بودند نامزدهایی که از آنچه «برخی دخالت‌های سازمان‌یافته در انتخابات» عنوان می‌کردند، گلایه داشتند. در همان سال، موضوع ورود نظامیان به عرصه انتخابات حساسیت‌برانگیز شد و این همان موضوعی بود که در سال‌های پیش و پس از آن، از خرداد ۷۶ گرفته تا خرداد ۸۸، باز هم به بحث روز تبدیل گشت.

آنها که مانند آیت‌الله‌المهدی امام جمعه مشهد از ورود نظامیان به عرصه سیاست دفاع می‌کنند، استدلالشان این است که ممکن است برحذر نگاه داشتن برخی نهادهای فرهنگی - نظامی مانند سپاه پاسداران با هدف تضعیف جایگاه این نهادها صورت گرفته و قطعه‌ای از پازل «نفوذ» باشد. او مثلاً درجایی می‌گوید: «امام هیچ‌گاه نفرموده‌اند که سپاه در عرصه سیاست دخالت نکند بلکه ایشان فرمودند که در احزاب سیاسی و مقوله انتخابات وارد نشود و طرفدار کاندیدای خاصی نباشد و این موضوع در صحیفه امام موجود است.»

علی سعیدی، نماینده ولی فقیه در سپاه نیز در این رابطه می‌گوید: «همانطور که یک پاسدار نمی‌تواند در میدان نبرد، بدون شناسایی به خط بزند، پاسداری از انقلاب نیز همینطور است... فعالیت سیاسی از وظایف سپاه است... مرز فعالیت سیاسی و حزبی روشن است.»

اخیراً هم سردار رسول ستانی راد معاون سیاسی سپاه با تأکید بر اینکه نیروهای مسلح پیش از ابلاغ سیاست‌ها کلی انتخابات از سوی رهبری نیز مقید به ضوابطی بودند که هم از سوی امام خمینی (ره) و هم از سوی مقام معظم رهبری خطاب به نیروهای مسلح توصیه شده بود، خاطر نشان کرد که باید میان فعالیت و «دخالت سیاسی» با «تیبین و روشنگری»، مرز قائل شد. به گفته او، گاهی امر تیبین و روشنگری از نگاه برخی فعالان سیاسی به عنوان فعالیت سیاسی تلقی می‌شود؛ این در حالی است که نیروهای مسلح باید همان‌طور که در خارج از مرزها شناخت خوبی از عرصه میدانی دارند و دشمن‌شناسی دقیقی دارند، در داخل نیز احزاب و گروه‌ها را به طور دقیق بشناسند تا خدایی نکرده اگر حزبی یا گروهی انحراف پیدا کرد به عنوان چشم‌بان بیدار جمع‌وعی که حافظ امنیت و موجودیت نظام است وارد میدان شوند. او هرچند گفته، سپاه از معرفی مصداقی و شخصیتی خاص اجتناب می‌کند، اما تأکید کرده است: نیروهای مسلح معیارهای کلی را صادفانه و بدون در نظر گرفتن مصداقی جهت بیان معیارهای او در جامعه مطرح می‌کنند.

با وجود اینکه دیدگاه‌های امام‌خمینی (ره) و مقام معظم رهبری درباره ممنوعیت ورود نظامیان به موضوع انتخابات کاملاً صراحت دارد، اما گاه تفسیرهای شبهه‌دار در این رابطه، نسبت نظامیان و انتخابات را در پرده‌ای از ابهام فرو می‌برد. با همه این تفسیرها، بند شانزدهم سیاست‌های کلی انتخابات که روز شنبه از سوی رهبر انقلاب ابلاغ شد، به‌خوبی نشان می‌دهد که ایشان در مقام فرمانده کل قوا، در تداوم خط امام (ره)، ورود نظامیان را به انتخابات ممنوع می‌دانند، چراکه در بند شانزدهم این سیاست‌ها بر «ممنوعیت ورود نیروهای مسلح، قوای سه‌گانه اعم از وزارتخانه‌ها و دستگاه‌های تابعه آنها، دستگاه‌های اطلاعاتی و امنیتی، سازمان‌ها، نهادها و شرکت‌های دولتی و نهادهای عمومی در دسته‌بندی‌های سیاسی و جناحی انتخاباتی و جانبداری از داوطلبان» تأکید شده است.

تداوم خط امام در مخالفت با دخالت انتخاباتی

نیروهای مسلح

تأکید رهبر انقلاب بر عدم ورود نظامیان به دسته‌بندی‌های سیاسی، همان موضعی است که رهبر کبیر انقلاب نیز پیش از این داشته‌اند. امام خمینی (ره) در این رابطه می‌فرماید: «من عرض می‌کنم به همه این قوا و به فرماندهان این قوا که این افراد در هیچ یک از احزاب سیاسی، در هیچ یک از گروه‌ها وارد نشوند. اگر ارتش یا سپاه پاسدار یا سایر قوای مسلح در حزب وارد بشود، آن روز باید فاتحه، آن ارتش را خواند، در حزب وارد نشود، در گروه‌ها وارد نشود، اصلاً تکلیف الهی - شرعی همه شما این است که یا بروید حزب یا بیایید ارتش باشید، مختارید از ارتش کناره‌گیری کنید بروید در حزب، میل خودتان، اما هم ارتش و هم حزب منایش این است که ارتشی باید از ارتش‌اش دست بردار، بازی‌های سیاسی باید توی ارتش هم وارد بشود، در هر گروهی است که وارد هستید، باید از آن گروه جدا شوید. ولو یک گروهی است که بسیار مردم خوبی هم هستند، ولو یک حزبی است که بسیار حزب خوبی هست لکن اصل وارد شدن در حزب برای ارتش، برای سپاه پاسداران برای قوای نظامی و انتظامی وارد شدن جایز نیست، به فساد می‌کشد اینها را و من عرض می‌کنم که کسانی که در راس ارتش هستند و کسانی که در راس سپاه پاسداران هستند، موظف هستند که ارتش را و سپاه را و سایر قوای مسلح را از احزاب کنار بزنند و اگر کسی در حزب هست، باید او را از ارتش هم بگیرید یا در آنجا یا در اینجا و همین طور سپاه پاسداران و همین طور سایر قوای مسلح باید وارد در جهات سیاسی نشوند تا انسجام پیدا بشود. اگر وارد بشود بالاخره به هم خواهید زد خودتان را و بالاخره در مقابل هم خواهید ایستاد و نظام را به هم خواهید زد و اسلام را تضعیف خواهید کرد، تکلیف همه شما این است که با هم باشید بدون اینکه در یک حزب یا در گروهی وارد شده باشید، هر گروهی می‌خواهد باشد، باید شما مستقل بدون اینکه پیوند به یک گروهی داشته باشید مستقل باشید و از حزب الله تعالی شانه. (صحیفه امام، جلد ۱۶، ص ۱۱۰ و ۱۱۱)

با این وجود هر از چندگاهی دیدگاه‌هایی درباره مداخله نیروهای نظامی به عرصه انتخابات مطرح می‌شود. دیدگاه‌هایی

اینفوگرافی

